

DR. C. N. IONESCU

(1878 — 1937)

C. MOTAŞ

Înainte cu vreo patruzeci de ani, Universitatea din Iași, pierdea pe unul din cei mai distinși cercetători ai ei. Autentic fiu al Iașului, nu numai fiindcă s-a născut în acel oraș patriarhal, cintat de poetii Mihai Codreanu și Gheorghe Topîrceanu, și evocat atât de duios de drul N. Leon, care nu și-a părăsit niciodată orașul natal, de care era legat prin toate fibrele inimii sale.

C. N. Ionescu s-a născut în ziua de 29 octombrie 1878. A urmat cursul primar la Școala de aplicație pedagogică de la Institutul Normal „Vasile Lupu”. Terminând școala primară în 1891, C. N. Ionescu a fost înscris la Liceul Internat din orașul natal, unde a avut între profesori pe Theodor Nicolau, doctor în științe din Germania și neîntrecut pedagog. Acesta a exercitat o influență puternică asupra tînărului său elev, pe care l-a îndrumat spre studiul științelor naturii. În 1897 C. N. Ionescu și-a luat bacalaureatul, iar în toamna aceluiași an se înscrise la Facultatea de Științe, unde a audiat cursurile unor profesori eminenți între care: Ion Stravolca, Petru Poni, Vasile Buțureanu, Anastase Obregia, Leon C. Cosmovici, Paul Bujor. Între colegii de facultate ai lui C. N. Ionescu s-a distins prin rîvna sa deosebită la învățătură și prin pasiunea sa cu care își pregătea lucrările practice, în special în laboratorul de morfologie animală al profesorului Paul Bujor (1862—1952). Prin competența sa în materia acestei discipline, și prin cultura sa generală deosebit de variată și întinsă, prof. Bujor a avut o influență din cele mai puternice și mai binefăcătoare asupra tînărului student. „De când era încă student — scrie prof. Bujor în Revista Științifică „V. Adamachi” (1935, p. 65) el mi-a atras atenția în mod deosebit prin inteligența lui vie, prin natura lui veselă, prin munca lui ordonată și prin toate manifestările lui de student“.

După terminarea cursurilor de științe (1901) C. N. și-a luat cu distincție licență și a fost numit preparator în laboratorul de morfologie condus de prof. Bujor, devenindu-i un devotat colaborator.

În 1903 ,C. N. Ionescu își trece examenul de capacitate în învățămîntul secundar, clasificat primul, și este numit profesor de științe naturale la Școala Normală de învățători „Vasile Lupu” din Iași, una din cele mai bune de acest fel din țară.

Nu pot uita cît de mult l-a impresionat pe profesorul Maurice Caullery de la Paris, în vara lui 1923, vizita inopinată a acestei vestite școli, unde el a intrat pînă în atelierul de împăiat păsări și chiar pînă în bucătărie unde totul sclipea de curătenie.

În 1906, la vîrsta de 26 de ani, C. N. Ionescu a plecat în Germania, înscriindu-se la Universitatea din Jena, supranumită „fortareața darvinismului”. Și astfel, după N. Leon, după Gr. Antipa, Ionescu devine elevul marelui naturalist Ernst Haeckel (1834—1919), contemporan cu Gr. Cobâlcescu (1831—1892), renumitul nostru paleontolog și pedagog.

În ziua de 30 decembrie 1908, după o muncă foarte asiduă, C. N. Ionescu și-a susținut în mod strălucit disertația inaugurată, „*Vergleichende Untersuchungen über das Gehirn der Honigbiene*” (Jen. Zeitschr. Naturw. Bd. 45, 1909, p. 111—180, 13 fig. în text și 14 pl. duble din care 13 în culori).

În această lucrare rămasă clasică, C. N. Ionescu a studiat minutios prin metoda secțiunilor fine și a reconstituit în ceară albă și galbenă prin pături de 1 mm grosime structura și conformația creerului la trîntor, matcă și lucrătoare. A descoperit în lobul optic o încrucișare de fibre nervoase (chiasmă) nedescrisă de nimeni pînă la el, dîndu-i denumirea de chiasmă internă.

Teza de doctorat în filozofie, splendid ilustrată este menționată și figurile reproduce în diferite tratate cunoscute de entomologie sau de zoologie cum sint „Lehrbuch der Entomologie” de Hermann Weber (Jena, 1933), „Zoologie im Grundriss” de Walter Stempell (Berlin, 1935).

După reîntoarcerea sa în țară, dr. C. N. Ionescu și-a reluat lecțiile la Școala normală „Vasile Lupu”, unde a funcționat ca profesor timp de vreo 16 ani. În același timp și-a continuat cercetările în laboratorul de morfologie animală al profesorului P. Bujor.

Timp de douăzeci de ani (1913—1933), dr. C. N. Ionescu a îndeplinit cu punctualitate sarcina de conferențiar la Seminarul pedagogic din Iași, unde făcea lecții model de științe naturale pentru studenții care se dedicau carierii didactice.

C. N. Ionescu era un profesor de primul rang. Lecțiile lui erau de o rară claritate și foarte documentate, iar figurile desenate pe tabelă, cu cretă colorată rivalizau prin frumusețea lor cu cele ale prof. Paul Bujor. Dr. C. N. Ionescu folosea la curs și planșe colorate de la Pichler's Witwe (Viena).

Glasul lui, ca și al maestrului său Bujor, era slab față de cel al lui I. Borcea de ex., care era tonitruant.

În 1919, cînd colegul său I. A. Scriban a părăsit postul de conferențiar de istologie de pe lîngă catedra profesorului Paul Bujor și a plecat la Cluj, unde fusese numit profesor titular de zoologie și anatomie comparată, dr. C. N. Ionescu a devenit succesorul său.

„Conferințele lui — scrie prof. P. Bujor (*ibid.*) — ajutate de lucrări practice făcute în laboratorul meu, au fost modele de predare: clare, concise și totdeauna în curent cu cercetările noi în ramura Histologiei” (subl. C. M.). Autorul acestor pagini a avut ocazia să audieze cursul doctorului C. N. Ionescu, care i-a lăsat o neștearsă amintire. El ar fi avut ocazia să-și dovedească din plin aceste calități profesorale și la Universitatea din Cluj, unde E. G. Racoviță intemeiașe, împreună cu elevul și colaboratorul său dr. René Jeannel, Institutul de Speologie, dacă ar fi primit postul de adjunct la direcție. Racoviță aranjase și un post convenabil de institutoare la Cluj a d-nei Thereza Ionescu, soția naturalistului.

Însă, dr. C. N. Ionescu, deși făcuse cercetări metodice în peșterile din Carpații Meridionali, după îndemnul lui E. G. Racoviță, obținind rezultate foarte frumoase, a preferat să rămână maestru de conferințe la Facultatea de Științe din Iași, decit să se strâmte cu familia la Cluj.

Cu sprijinul material acordat de Academia Română după recomandarea lui Haeckel, a făcut un stagiu de specializare de vreo patru luni la Stațiunea zoologică de la Neapole. Director era pe atunci însuși fondatorul stațiunii, marele zoolog Anton Dohrn (1840—1910), ajutat de Lo Bianco și Raffaële.

La Stațiune C. N. Ionescu a studiat biologia unui ctenofor foarte rar în Mediterana, publicînd o lucrare interesantă: *Über die Ctenophore Furhamphaea vexilligera Geneb*” (Jen. Zeitschv. f. Naturw., Bd. 43, 1908). El a observat că acest ctenofor cînd este iritat aruncă din niște glande roșii situate sub paletele inotătoare ale coastelor ventrale un lichid care în apă ia culoarea portocalie.

Prima lucrare a lui C. N. Ionescu este intitulată: *Les pores abdominaux des Acipenserides*” (Ann. Scient. Univ. Jassy, 1906). Prin injecții în cavitatea generală, Ionescu reușește să găsească porii abdominali la acești pești, atât masculi cât și femele, observînd că porii abdominali comunică direct cu exteriorul și nu cu uretere, se deschid îndărătul anusului și înainte de orificiul genito-urinar. Ei n-au deci nimic a face cu sistemul uro-genital.

Obiectul de predilecție al studiilor lui C. N. Ionescu au fost insectele Colembole asupra cărora a publicat o serie de lucrări care cuprinde descrierea a numeroase specii și varietăți semnalate pentru prima oară la noi, precum și patru specii noi: *Orchesella maculosa* Ion. 1915, *Orchesella carpatica* Ion. 1915, *Backerella quadriocellata* Ion. 1922 și *Beckerella spelaea* Ion. 1922. Primele două specii sunt caracteristice pentru terenurile carstice ale Olteniei, celelalte două sunt elemente cavernicole.

Lucrările prin care Dr. C. N. Ionescu s-a făcut cunoscut în lumea întreagă ca specialist în studiul colembolelor sunt următoarele: 1. „Contributions à la faune des Insectes Collemboles de Roumanie”, (Bull. Sect. Sci. Acad. Roum. 1915, III-e Année, No. 7); 2. „Contribuții la fauna insectelor Colembole din România”, (Mem. Sect. științ. Acad. Rom. t. XXXVII, Nr. 1, 1915); 3. *Contributions à la faune des*

X 17 22
la

Insectes Collemboles (terrestres, cavernicoles et aquatiques) de Roumanie (Ann. sci. Univ. Jassy, t. IX, f. 3—4); 4. *Quelques nouveaux Insectes Collemboles recoltés dans les grottes des Carpathes méridionales*" (Ann. sci. Univ. Jassy, 1922). Mult timp după moartea lui C. N. Ionescu, îi soseau mereu la laborator extrase de lucrări privitoare la colembole.

Între studiile sale asupra animalelor cavernicole este de menționat și lucrarea „*Quelques Araignes cavernicoles des Carpathes roumaines*” (Ann. sci. Univ. Jassy, t. VIII, 1915, f. 4). Sunt citate șapte specii de araneide cavernicole determinate de specialistul francez E. Simon; între ele una este nouă *Nesticus ionescui* Sim. Se știe că Eugene Simon a fost profesorul lui Louis Fage, colaboratorul lui E. G. Racoviță la „Arhivele” lui H. Lacaze-Duthiers, și continuatorul, în colaborare cu L. Berland, al operei maestrului său (1937) „*Araignees de la France*”, apărută la vreo doi ani după moartea lui C. N. Ionescu.

Încă de pe cînd era profesor la Școala normală „Vasile Lupu” C. N. Ionescu a colectat o grămadă de coleoptere din împrejurimile Iașilor (Pester, Tomești, Repedea, Bîrnova). Această interesantă colecție a fost studiată, și speciile identificate de Prof. Dr. Karl A. Penecke (1858—1947) de la Cernăuți, geolog și paleontolog și entomolog amator, ca și Aristide Caradja (1861—1955).

Îndemnat și încurajat de E. G. Racoviță, creatorul biospeologiei în genialul său mesaj „*Essai sur les problèmes biospéologiques*” (Arch. de Zool. exper. gén., 1907), dr. C. N. Ionescu începe primele sale cercetări metodice asupra peșterilor din Carpați inauguruindu-și activitatea speologică în cadrul Biospeologicelor, cu lucrarea „*Faune des grottes dans les Carpathes de Roumanie*” (Ann. sci. Univ. Jassy, t. VII, f. 3, 1912, p. 235—251, 3 grafice), urmărind problema adaptării la mediul subteran.

O sinteză a rezultatelor sale speologice, dă C. N. Ionescu în cunoscuta sa lucrare „*Biospeologia Carpațiilor meridionali*” (Bul. Soc. r. rom. de geogr. t. XXXIV, f. II, București, 1913, p. 74—98, cu o excellentă hartă în culori. În această lucrare sunt citate ca noutăți: miriapodul *Spelaeogervaisia ionescui*, descris de cunoscutul specialist H. W. Brölemann (Archives zool. exp. et gen. T. 54, f. 4. 1914). S-a dovedit însă că *Spelaeogervaisia* nu era un gen nou și specia a rămas *Gervaisia ionescui* Jean. 1915 = *Duvalius hegedusi-ionescui* Jean. 1919.

Ultima lucrare speologică a d-rului C. N. Ionescu este „*La grotte de Caracicola*” (près de Mangalia—Dobrogea), (Ann. sci. Univ. Jassy, T. XIII, f. 3—4, p. 474—478, cu un plan al peșterii).

D-rul C. N. Ionecu este primul cercetător român al peșterilor noastre din Carpați. El a întreprins cercetările sale speologice cu opt ani înainte de venirea lui E. G. Racoviță și a lui R. Jeannel la Universitatea din Cluj, însă tot după sugestia lui Racoviță.

Dr. C. N. Ionescu a dezvoltat și o acțiune de popularizare a științei prin diferite articole publicate în diverse periodice: Revista științifică „V. Adamachi”. Revista generală a învățămînului, Arhiva, Cultura

românească. Un interesant articol al său este *Stațiunea arheologică de la Cucuteni** (Rev. St. „V. Adamachi”, Iași, vol. III, 1912, p. 30—31).

Însă renumele dobîndit de C. N. Ionescu, prin studiul clasic al sistemului nervos la albină a atras pe cercetătorul polonez H. Jawłowski de la Lublin. El a venit la Iași ca să lucreze în laboratorul lui C. N. Ionescu asupra sistemului nervos la ortoptere. Însă l-a găsit bolnav, și extrem de obosit. Era cu doi-trei ani înainte de moartea prof. C. N. Ionescu.

Din colecția de planșe colorate, desenate de mîna autorului acestui articol, nu a mai rămas nici una. După spusele lui Eugen Ionescu de la Iași*) fiul entomologului. De asemenea s-au topit la focul incuriei toate reproducerile în ceară albă și galbenă a creierului de albină.

D-rul C. N. Ionescu era un om de o bunătate rară, un om de inimă și de caracter în înțelesul cel mai larg al cuvîntului, gata în orice clipă să ajute cu sfatul lui prețios pe toți elevii săi. De cîte ori nu a împrumutat el vechiul său microscop Reichert, autorului acestui articol, care era microscopist ca și el; pe cînd, un microscop Zeiss modern zăcea nefolosit în dulapul laboratorului de Zoologie.

Moartea neașteptată la vîrsta de 57 de ani neîmpliniți a d-rului C. N. Ionescu, a fost o pierdere dureroasă pentru știință, pentru învățămînt, pentru colegii și prietenii săi.

Profesorul Paul Bujor a fost profund mîhnit de moartea prematură a iubitului său elev și colaborator.

„C. N. Ionescu — scrie prof Bujor — a muncit neîntrerupt timp de aproape treizeci și cinci de ani, pînă la ultima lui suflare. Si ceea ce este mai de admirat, e că a muncit fără nici un gînd de mărire, cu modestie, cu un devotament și o pricepere ce nu puteau izvorî decit din dragostea și pasiunea lui pentru știință (subl. C. M.)”.

Au trecut aproape patruzeci de ani de la moartea d-rului C. N. Ionescu. Însă, chipul său blînd, radiind numai bunătate și însuflețit de o inteligență iscoditoare nu s-a șters încă din memoria celor care l-au avut profesor, l-au cunoscut și apreciat pentru știință sa unită cu modestia-i exemplară care făcea farmecul personalității sale.

Résumé

DR. C. N. IONESCU (1878—1935)

L'auteur de cet article évoque la mémoire de ce chercheur passionné que fut le Dr. Constantin N. Ionescu maître de conférences d'Histologie et d'Embryologie à la Faculté des Sciences de Jassy. Il faut l'élève du Professeur Paul Bujor à Jassy et d'Ernst Haeckel à l'Université de Jena où il passa brillamment le doctorat es sciences avec son mémoire, „Recherches comparatives sur le cerveau de l'abeille“ (1909). Le dr. C. N. Ionescu fut le premier chercheur méthodique des grottes des Carpates méridionales, à l'instigation de Emile G. Racovița, créateur de l'Institut de la Biospéologie et de l'Institut de Speologie de Cluj qu'il organisa avec l'aide de ses collaborateurs dévoués : le Dr. René Jeannel et P. A. Chappuis.

*) Posed copia diplomei de doctor în filozofie a lui C. N. Ionescu, grație amabilității fiului său Eugen C. Ionescu.

C. N. Ionescu fut un spécialiste de grand prestige dan l'étude des Collemboles dont il décrivit plusieurs espèces et variétées. Il se remarque aussi par ses travaux sur la faune cavernicole de nos montagnes dont il commença l'étude huit ans avant la nomination d'Emil Racovitza et de Rene Jeannel comme professeurs de biologie générale à l'Université de Cluj.

En 1920, Racovitza offrit le poste de maître de conférences et celui d'adjoint à la direction de l'Institut de Spéoolgie au Dr. C. N. Ionescu. Mais celui-ci préfera à Jassy, que d'être muté à Cluj.

La mort prématurée, en 1935, de C. N. Ionescu affecta profondiment son maître Paul Bujor, ainsi que ses élèves ,ses collègues ses amis.

L'intelligence vive, la bonté, le caractere ferme et, avant tout, la modestie proverbiale de cet esperit d'élite que fut le Dr. C. N. Ionescu, ont fait le charme de sa personnalité inoubliable.

Bd. G. Marinescu, 29 sect. 6
Bucureşti